

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ЕКОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Кафедра українознавства та соціальних наук

Методичні вказівки

до самостійної роботи, підготовки до семінарських занять
та виконання міжсесійної контрольної роботи
студентами 2-го та 3-го курсів заочної форми навчання
з дисципліни «Філософія»

Напрямок підготовки: усі напрями

«Узгоджено»

Завідувач навчально-консультаційного центру

_____ Волошина О.В.

«Затверджено»

на засіданні кафедри українознавства
та соціальних наук ОДЕКУ

Протокол № 11 від 08.06.2016 р.

Завідувач кафедри _____ І.В. Бубнов

Одеса-2016

Методичні вказівки до самостійної роботи, підготовки до семінарських занять та виконання міжсесійної контрольної роботи студентами 2-го та 3-го курсів заочної форми навчання з навчальної дисципліни «Філософія» за усіма напрямками підготовки.

Укладач: кандидат філософських наук, доцент Олійник А.М.- Одеса, ОДЕКУ, 2016 р.- 41 с., укр.. мова.

«Хай ніхто не зволікає із заняттями філософією у молоді літа, а на старості не втомлюється заняттями нею, адже для душевного здоров'я ніхто не може бути ні дозрілий, ні перезрілий».

Епікур

ПЕРЕДМОВА

Людина з її розумом, особливим статусом буття постає як всевітнє диво: адже лише її відкрилося те, що ми називаємо буттям, лише в її розумі висвітлюється та вибудовується те, що ми називаємо світовим універсамом. Але людське буття окреслюється значною мірою як парадоксальне: людина висвітлює буття перебуває у діалозі зі світом сягає граничних меж всевіту, але вона не може досягнути найважливіше для себе: хто вона? звідки та навіщо вона прийшла в цей світ? Куди прямує? Одвічні питання (саме тому, що на них немає однієї і єдиної відповіді) людина розв'язувала і розв'язуватиме завдання настільки, наскільки вона відчуває себе людиною і прагне взяти на себе відповідальність за свідоме здійснення свого життя. Філософія і постає формою свідомого вирішення найперших питань людського світо-орієнтування, самоусвідомлення та самоствердження. Вона збирає і концентрує історичний досвід таких вирішень і стає інтелектуальним ядром людської духовності.

Вивчення філософії студентами заочної форми навчання відповідає завданням гуманізації підготовки фахівців у вищих навчальних закладах України, допомагає студентам самовизначитися в особистих світоглядних позиціях та духовних інтересах, сприяє формуванню їх філософської методології та загальної культури. Знання про філософію необхідні кожній людині, тим більше молодому спеціалісту, який прагне зрозуміти свої потреби у суспільстві. Завдання полягає не лише в тому, щоб озброїти майбутніх фахівців відповідними завданнями потрібними для успішного виконання своїх службових обов'язків, а й сформувати таку людину, яка б свідомо і добровільно належним чином могла виконати загальнолюдські обов'язки, вміла за допомогою набутих знань захистити не лише свої законні права та інтереси, а і тих, хто працює поруч. У значній мірі розв'язанню цих проблем сприятиме навчальна дисципліна «Філософія».

Методичні вказівки студентам заочної форми навчання призначені для їх використання у процесі вивчення курсу та підготовки до іспиту з дисципліни «Філософія». Слід також підкреслити, що самостійна робота студентам є основним засобом оволодіння навчальним матеріалом у час, відведений навчальною програмою.

Запропоновані методичні вказівки передбачають розгляд широкої палітри питань життя людства в минулому, сучасному й майбутньому. Використання у методичних вказівках форми, порядку вивчення дисципліни дають можливість студентам розглянути фундаментальні проблеми і поняття філософії. Методичні вказівки ґрунтуються на індивідуальній свідомості. З цього виходить, що студент має право на свій пошук істини, на повний світоглядний суверенітет, але зобов'язаний обов'язково вивчити рекомендовану літературу і на іспиті вміти викласти основні теоретичні положення і дати свою аргументацію.

Вивчення філософії базується на попередньому засвоєнні дисциплін, які вивчаються на кафедрі українознавства та соціальних наук: «Історія України».

В результаті вивчення дисципліни студенти повинні:

знати зміст філософського розуміння всесвіту, суспільства та людини (на фундаментальному рівні), принципи, закони та категорії діалектики, методи і форми пізнання, методологію та логіку пізнання (на фундаментальному рівні), призначення та сенс життя людини, умови формування особистості, її свободи та відповідальність за збереження життя, природи, культури, філософське вчення про походження, сутність людини, суть і структура суспільства та суспільних організацій, діалектику їх розвитку;

вміти здійснювати світоглядний аналіз актуальних сучасних проблем розвитку особистості та суспільства, теорії та практики, використовувати знання з філософії щодо аналізу сучасних проблем розвитку, суспільства, вільно оперувати філософськими поняттями, висловлювати їх і використовувати в пізнавальній діяльності та при проведенні наукових досліджень і теоретичних дискусій, практично використовувати філософські знання при вирішенні професійних завдань, об'єктивно та всебічно оцінювати рівень розвитку та морально-психологічний стан особового складу підопічного колективу;

бути ознайомленими з особливостями розвитку сучасної світової філософії та філософської думки в Україні, з перспективами філософських досліджень в галузі теорії та практики, з розробленими методологічними новаціями в галузі систем управління, з новою літературою з філософії, з актуальними матеріалами філософських конгресів, науково-теоретичних конференцій та семінарів.

1. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Предметом дисципліни «філософія» є вивчення природи, сутності світу, людини, відносин між світом та людиною, світоглядних та методологічних основ теорії і практики.

Наукову основу дисципліни складають досягнення гуманітарних та природничих наук про людину та суспільство.

Методологічну основу викладання дисципліни складають філософське розуміння природи і суспільства з його вимогами об'єктивності, всебічного пізнання, єдності історичного та логічного, конкретності істини.

Особливість вивчення дисципліни полягає у тому, що сучасна філософська думка в Україні знаходиться у такому стані, який передбачає критичне переосмислення свого змісту. За визнанням багатьох сучасних українських мислителів від старих стереотипів ми вже відійшли, але нові позиції ще не виробили. Тому студенту заочної форми навчання слід пам'ятати, що дисципліна вивчається з урахуванням багатющого матеріалу філософської та наукової думки другої половини ХХ ст.

Важливою особливістю самостійної роботи студента заочної форми навчання з дисципліни «філософія» є те, що ним в міжсесійний період виконується 1(одна) контрольна робота з загально-філософських проблем.

Контрольна робота виконується з метою закріплення і узагальнення знань, одержаних студентами за час вивчення дисципліни та їх застосування до комплексного вирішення конкретного фахового завдання. Тематика контрольної роботи розробляється викладачами кафедри і видається студентам під час проведення установчої лекції.

Вивчення дисципліни здійснюється згідно з вимогами робочих навчальних програм.

(за напрямом підготовки: Гідрометеорологія, Екологія, Охорона навколишнього середовища та збалансоване природокористування, Комп'ютерні науки, Водні біоресурси).

Змістовний лекційний модуль № 1.

Філософія як універсальний тип знань. Основні етапи розвитку світової філософії. Сучасна світова філософія та філософська думка в Україні.

Перелік тем змістовного модулю № 1.

- Тема 1. Сутність філософії та її роль у суспільстві.
- Тема 2. Проблема людини в філософії та її значення для сучасної суспільної практики.
- Тема 3. Проблема свідомості в філософії та сучасному природознавстві.
- Тема 4. Основні етапи розвитку світової філософії. Філософія Стародавнього Сходу.
- Тема 5. Антична філософія.
- Тема 6. Філософія Середньовіччя та епохи Відродження.
- Тема 7. Філософія Нового часу.
- Тема 8. Німецька класична філософія та філософія марксизму.
- Тема 9. Зарубіжна філософія ХІХ – ХХ століть та її основні напрямки

розвитку.
Тема 10. Філософська думка в Україні. Основні етапи та школи вітчизняної філософії.

Змістовний лекційний модуль № 2.

Проблеми онтології та гносеології в філософії. Основні проблеми соціальної філософії.

Перелік тем змістовного лекційного модулю № 2.

- Тема 11. Онтологія. Філософське розуміння світу. Проблема матерії в філософії.
Тема 12. Діалектика - всезагальна теорія розвитку і метод.
Тема 13. Проблема пізнання та методологія наукового пізнання в філософії.
Тема 14. Основні засади філософського розуміння суспільства.
Тема 15. Духовне життя суспільства. Наука як предмет філософського аналізу.

Змістовний практичний модуль №1.

Перелік тем, які включені до семінарського заняття №1.

- Тема 1. Філософія як універсальний тип знань.
Тема 2. Проблема людини, свідомості в філософії та сучасному природознавстві.
Тема 3. Основні етапи розвитку світової філософії.
Філософська думка в Україні.

Змістовний практичний модуль № 2.

Перелік тем, які включені до семінарського заняття № 2.

- Тема 4. Проблеми буття і матерії в філософії.
Діалектика як загальна теорія розвитку і метод.
Тема 5. Проблема пізнання та методологія наукового пізнання в філософії.
Тема 6. Філософія суспільства та його духовне життя.
Тема 7. Наука як предмет філософського аналізу.

(За напрямом підготовки: Менеджмент).

Змістовний лекційний модуль № 1

Філософія як ядро світогляду та його історичні етапи.
Історико - філософські концепції онтології, антропології, гносеології та діалектики.

Перелік тем змістовного модулю № 1.

- Тема № 1. Філософія як універсальний тип знань.
- Тема № 2. Онтологія. Філософське розуміння світу. Проблема матерії в філософії.
- Тема № 3. Філософська антропологія. Філософія людини.
- Тема № 4. Філософія свідомості.
- Тема № 5. Гносеологія. Філософія пізнання. Методологія наукового пізнання.
- Тема № 6. Діалектика – всезагальна теорія розвитку і метод.

Змістовний лекційний модуль № 2.

Основні проблеми соціальної філософії.

Перелік тем змістовного модуля № 2.

- Тема № 7. Філософія суспільства.
- Тема № 8. Філософія економіки.
- Тема № 9. Філософія моралі.
- Тема №10. Філософія релігії.
- Тема №11. Філософія культури.
- Тема №12. Філософія цивілізації.

Змістовний практичний модуль № 1.

Семінарське заняття № 1

Тема: Філософія як ядро світогляду та його історичні етапи.
Історико-філософські концепції онтології, антропології, гносеології та діалектики.

Навчальні питання:

1. Філософія як універсальний тип знань.

2. Онтологія. Філософське розуміння світу. Проблема матерії в філософії.
3. Філософська антропологія. Філософія людини.
4. Філософія свідомості.
5. Гносеологія. Філософія пізнання. Методологія наукового пізнання.
6. Діалектика – всезагальна теорія розвитку і метод.

Змістовний практичний модуль № 2.

Семінарське заняття № 2.

Тема: Основні проблеми соціальної філософії.

Навчальні питання:

1. Філософія суспільства.
2. Філософія економіки.
3. Філософія моралі.
4. Філософія релігії.
5. Філософія культури.
6. Філософія цивілізації.

Перелік навчальної літератури:

Основна:

1. Філософія. Підручник. За загальною ред. Горлача М.І., Кременя В.Г., Рибак В.К.-Харків: 2000, 672 с.
2. Петрушенко В.Л. Філософія: Навчальний посібник. - Львів, 2010.
3. Філософія: Навчальний посібник. За ред. Надольного І.Ф. - К., 2001, 457 с.
4. Філософський словник, 2-ге вид. За ред. В.І.Шинкарука-К.,1988, 286с.
5. Конституція України. — К., 1996.
6. В.Г.Кремень Філософія: мислителі, ідеї, концепції: Підручник. -К., 2005.
7. Подольська Є.А. Кредитно-модульний курс з філософії: Навчальний посібник.-К.: Інкос, 2006.- 624с.
8. Електронна бібліотека ОДЕКУ ([www. Libra ru – odeku, 16 mb. com](http://www.libra.ru-odeku.com)).
9. ё

Додаткова:

1. Аристотель. Метафізика // Соч.: В 4-х т.-М., 1976, т.1. с.63-94.
2. Арцижевский Р.А. Світогляд: сутність, специфіка, розвиток .- Львів.-1986.- 497 с.
3. Горфункель А.Х. Философия эпохи Возрождения.- М., 1980.- с.7-322.
4. Зарубіжна філософія ХХ століття. - К.,1993.- 239 с.
5. Історія філософії України. Підручник. - К., 1994.- с.3-404.

6. Ярошовець В.І. Людина в системі пізнання. - К., 1996.
7. Кремень Василь, Табачник Дмитро, Ткаченко Василь. Україна альтернативи поступу. Критика історичного досвіду. - К., 1996.- 793 с.

Методичні поради студентам по вивченню тем змістовних лекційних модулів.

Філософія як універсальний тип знань. Основні етапи розвитку світової філософії. Сучасна світова філософія та філософська думка в Україні.

ТЕМА №1. Сутність філософії та її роль у суспільстві.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Філософія. Курс лекцій: Навчальний посібник. - К., 1995.-с.5-10
2. Філософія. Підручник/ За загальною ред. Горлача М.І., Кременя В.Г.,
3. Рибак В.К. – Харків: Консул. 2000. с. 3-154.
4. Петрушенко В.Л. Філософія: Курс лекцій. Навчальний посібник. - К., 2000.
5. Філософія. Навчальний посібник/ За ред. Надольного І.Ф.- К., 2001.457 с.

При вивченні даної теми слід звернути увагу на те, що вивчення філософії як особливої галузі знання та інтелектуальної діяльності передбачає звернення до питання про людину та її становище в світі. Це зумовлено перш за все тим, що філософія, як і будь-які інші види людської діяльності, постає людською справою: не було би людини, ми не вели би про це розмову. Це людина своєю активністю створює універсам, в якому живе і про який знає. Унаслідок того, що людина постає ніби епіцентром свого універсаму, вона сама виявляє себе надзвичайно по-різному та суперечливо. Мимоволі виникає питання: завдяки чому людина має такі властивості? Що становить основи її буття? Водночас перед нами постає та окреслюється питання і про те, якими людськими потребами зумовлене існування філософії?

Питання для самоперевірки:

1. Поняття та типологія світогляду. Світогляд і філософія.
2. Структура і функції філософського знання.

ТЕМА № 2. Проблема людини в філософії та її значення для сучасної суспільної практики.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Максимов С.І. Особистість і суспільство – Харків 1993.
2. Подольская Е.А. Ценносные ориентации и проблема активности личности-Харьков 1991.
3. Подольская Є.А. Назаркіна В.М., Яковлев А.О. Освіта як чинник розвитку особистості в соціокультурному контексті –Харків, 2002.

Вивчаючи людину з філософських позицій, виходьте з тої обставини, що вона є творінням природи, суспільства і самої себе. Людина є індивідом і особистістю. Для наукового пізнання вона є складним об'єктом. Для філософії вона стає проблемою відношення "людина – світ".

В проблемі становлення особистості зверніть увагу на питання: роль практичної діяльності та спілкування в її житті; яка сукупність суспільне цінних рис робить людину особистістю, яке значення для цього мають моральні, психологічні, професійні якості людини? Коли людина стає вільною в суспільстві? В чому проявляється протилежність і сутність фаталістичного та волюнтаристичного розуміння людини в суспільстві? Як Ви розумієте положення філософії, що особистість є суб'єкт і об'єкт суспільних відносин.

У кожної розвиненої людини рано чи пізно виникають питання: як живу? Для чого маю жити? Що є сенсом життя? Майже всі філософи замислюються над цими питаннями. Тому концепцій щодо сенсу людини дуже багато. Розгляньте основні з них, розпочинаючи з давнини. Визначте свої міркування: чи не пов'язане це життєве питання з системою цінностей людського буття, чи не є потребою у знаходженні сенсу життя в інтегральному розумінні світу?

Питання до самоперевірки:

1. Буття, життя та існування як характеристики людини.
2. Поняття особи та особистості.

Тема № 3. Проблема свідомості в філософії та сучасному природознавстві.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Декарт Р. Рассуждения о методе, В 2 Т, М. Мысль, 1989.
2. Тейяр де Шарден. Феномен человека, М. 1985.
3. Філософія. Підручник. Під рід І.В. Бичко, К., Либідь, 2001.

З метою всебічного вивчення специфіки взаємовідносин людини з навколишнім світом розглядаються проблеми природи свідомості людини, її сутності як вищої форми відображення об'єктивної дійсності, особливості її генезису та структури.

Свідомість є властивістю високоорганізованої матерії, регулятором цілеспрямованої діяльності людини, продуктом суспільно-історичного

розвитку, ідеальним образом матеріального світу. Категорія “свідомість” аналізується у взаємозв'язку з категоріями “ дух ” , “душа” , “ внутрішній світ людини ” “ психічне ”. Звернути увагу на то , що могутність, та унікальність свідомості яскраво виявлена в її складній будові та в розмаїтості її життєвих функцій.

Питання до самоперевірки:

1. Проблема реальності і свідомості та її суттєві ознаки.
2. Структура і функції свідомості.

**Тема № 4. Основні етапи розвитку світової філософії.
Філософія Стародавнього Сходу.**

Література:

Філософія: Підручник.- К., 1995.- С. 24-30.
Філософія. Курс лекцій.- К.- 1994.- Лекція №2.

Стислий розгляд історії філософії в країнах Давнього Сходу Індії та Китаї свідчить, що народи цих країн мали своєрідні філософські ідеї і зробили свій внесок у розвиток філософської думки давнього рабовласницького світу, намагалась розв'язати ті ж питання, якими займалась пізніше філософія народів Заходу.

Питання до самоперевірки:

1. Значення проблеми співвідношення західного та східного типу цивілізацій для розуміння процесів суспільного життя та розвитку філософії.
2. Сучасне значення ідейних надбань Стародавнього Сходу.

ТЕМА №5. Антична філософія.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Асмус В.Ф. Античная философия. – М., 1990.
2. Введение в философию в 2х томах.- М., 1999.
3. История философии.- Р-Д., 1999.
4. Філософія. Підручник. (За ред. В.Г. Кременя та інш.) –Х., 2001.

Для Європи найпершою історичною формою філософії була Антична філософія.

Слово "античний" в перекладі з давньогрецької мови означає «давній». Зазначену відмінність понять можна побачити через окреслення етапів розвитку античної філософії:

1 етап – натурфілософський (фізичний), або рання класика (VII – V ст. до н.е.)

2 етап – висока класика (V–IV ст. до н.е.)

3 етап – пізня класика, або завершальний цикл античної філософії. До нього входять періоди:

- елліністична філософія (IV–I ст. до н.е.).
- олександрійська філософія (I ст. до н.е. –V–VI ст.)
- римська філософія (I–VI ст. н.е.).

Антична філософія перекидає місток інтелектуальних досягнень до наступної епохи дохристиянського європейського Середньовіччя.

Питання до самоперевірки:

1. Особливості, умови формування та етапи розвитку етнічної філософії.
2. Розвиток ідей в античній натурфілософії.

ТЕМА №6. Філософія Середньовіччя та епохи Відродження.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Петрушенко В.Л. Філософія: Н.П.- К-Л., 2002.
2. Подольська Є.А. Кредитно-модульний курс з філософії: філософія, логіка, етика, естетика, релігієзнавство., Київ-2006.
3. Надольний І.Ф. Філософія. - Підручник.-К., 2002.

За часовими межами епоха Середньовіччя охоплює період від падіння Римської імперії (іноді — від заснування Константинополя), тобто з IV—V ст., до відкриття Америки (або до падіння Константинополя), тобто до XV—XVI ст. Етапи розвитку середньовічної філософії найчастіше визначають так:

1 етап – апологетика та патристика (II—IX ст.);

2 етап – схоластика та містика (X—XVI ст.).

Звернемо увагу на те, що духовні зміни в процесі формування середньовічного суспільства випереджали соціальні, що засвідчує надзвичайно важливу роль духовного фактора в розвитку історії. У розвитку світоглядних і філософських ідей європейського Відродження простежується тенденція переходу від ідей раннього гуманізму (XIV ст.) до ідей натурфілософії (кінець XVI — початок XVII ст.). Якщо ж розглядати цю тенденцію докладніше, то можна виділити в її розвитку три періоди:

1. гуманістичний (антропоцентричний) період: середина XIV— середина XV ст.;
2. платонічний (онтологічний та пантеїстичний) період: середина XV — перша третина XVI ст.;
3. натурфілософський період: друга половина XVI — пол. XVII ст.

Питання до самоперевірки:

1. Провідні ідеї розвиненої схоластики та їх історичне значення.

2. Епоха Відродження в історії Європи: загальна характеристика духовного життя.

ТЕМА №7. Філософія Нового часу.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Петрушенко В.Л. Основи філософських знань. Навчальний посібник, Львів- 2007.с.50-61
2. Надольний І.Ф. Філософія. - Підручник.-К., 2002.

В епоху Нового часу сформувались такі засади та елементи європейського цивілізованого життя, які діють і по-сьогодні, а деякі з них - майже без змін. Йдеться перш за все про формування основ індустріального суспільства. За часом ця епоха охоплює період із XVII ст. по кінець XIX ст. Після цього починається період так званої "новітньої історії", що триває по наш час. Проте філософія цього періоду завершується першою третиною XIX ст., що свідчить про творчий характер людського мислення. XVIII століття в історії Європи часто називають "віком Просвітництва". Для цього періоду характерна впевненість у величчч людського розуму. Вся історія людства, на думку просвітників,— це «попередня» історія. Уся майбутня історія повинна бути розбудована на засадах Розуму. Гармонійність, злагода у природі, «продовженням» якої є людина, повинні існувати також і в суспільстві. Запорукою тому може бути поширення знань, освіти, а найціннішими знаннями слід вважати знання моральних добродетелей.

Питання до самоперевірки:

1. Особливості духовних процесів та розвитку філософії в епоху Нового часу.
2. Філософія Нового часу про світобудову.

ТЕМА № 8. Німецька класична філософія та філософія марксизму.

ЛІТЕРАТУРА:

1. История философии.- Р-Д., 1999.
2. Філософія. Підручник. (За ред. В.Г. Кременя та інш.) –Харків, 2001.
3. Спиркин А.Г. Философия, - М, 2000.

Німецька класична Філософія була завершальним етапом розвитку філософії Нового часу та останньою формою класичної європейської філософії. Німецька класична філософія сконцентрувала і водночас вичерпала інтелектуальний потенціал філософської думки класичного типу. Саме тому її виділяють в окремий і особливий етап розвитку новоєвропейської філософії.

Принципи, введені німецькою класичною філософією:

1. Активності.
2. Системності знання.
3. Розвитку.
4. Рефлексії.
5. Початок німецької класичної філософії пов'язаний з діяльністю Іммануїла Канта. У філософській діяльності І.Канта виділяють три періоди:
6. Докритичний.
7. Критичний.
8. Антропологічний.

Георг Вільгельм Гегель у своїх працях надав ідеям класичної філософії системно-завершеного вигляду. До його філософської системи входили як найважливіші досягнення попередньої філософії, так і філософське осмислення основних сфер людського пізнання та життєдіяльності.

Л.Фейєрбах акцентував місце людини, отримав назву «антропологічного принципу» у філософії.

Найбільш впливовим з філософських течій, що вийшли з гегельянства, став марксизм. Засновники Карл Маркс і Фрідріх Енгельс, вважали, що в ХІХв. Наука сама спроможна давати відповіді на всі найважливіші питання людського буття.

Питання до самоперевірки:

1. Місце німецької класичної філософії в історії новоєвропейської філософії.
2. Філософія марксизму про предмет та завдання «наукової філософії».

ТЕМА № 9. Зарубіжна філософія ХІХ-ХХ століть та її основні напрямки розвитку

ЛІТЕРАТУРА:

1. Подольська Є.А. Кредитно-модульний курс з філософії, К., 2006, с.101-195.
2. Філософія. Курс лекцій. Навчальний посібник.-К., 1995.

Некласична філософія, зокрема, наважилася не протиставити людині чисті принципи, а прийняти людину такою, якою вона є у реальності, через це вона навіть у мовному відношенні стала простішою, зрозумілішою та стилістично більш різноманітною. С. Кіркегор уперше використав термін "екзистенція" для позначення таких особливостей людського буття, як неузасадженість та вихід за всі і всілякі межі. Фрідріх Ніцше та його ідеї належать до одних із найбільш впливових і дискусійних у ХХ ст. Його праці містять суперечливі твердження і не підлягають однозначному причитуванню. Якщо А. Шопенгауер говорив про волю до буття, то Ф.Ніцше наголошував на тому, що воля являє собою "волю до волі", тобто поривання до самовиявлення у будь-який спосіб. Воля виявляє себе насамперед через життя, яке для Ф.Ніцше постає першою і єдиною реальністю. Все інше, про що ми ведемо

розмову — Всесвіт, природа, почуття та ін.,— усе це є лише елементами життя. Оскільки життям рухає волевиявлення, у ньому панує боротьба за виживання. Французький екзистенціаліст Ж.-П. Сартр зосередився виключно на внутрішньому самовідчутті та переживанні людиною свого буття. Сартр виходив із ідеї феномена, із факту початкової наданості нам того, що врешті ми називаємо світом.

Абстрактно-теоретичний рівень дослідження пов'язаний з виникненням структуралізму, головні представники Леві-Стросс, Лакан.

Герменевтика – це теорія і практика тлумачення, інтерпретації, розуміння.

Представники Мартін Хайдеггер, Гадамер, Поль Рікьор. Позитивізм, ідеалістичний напрямок, представники якого все справжнє знання вважають результатом конкретних наук. Засновник позитивізму Огюст Конт. У філософії ХХст. вагоме місце належить релігійній філософії.

Питання до самоперевірки:

1. Культурологія та філософія історії у філософії ХХ ст.
2. Основні напрямки релігійної філософії ХХ ст.

Тема № 10. Філософська думка в Україні. Основні етапи та школи вітчизняної філософії.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Грушевський М.С. Очерк истории украинского народа.- К., 1991.
2. Горський В.С., Історія української філософії., Курс лекцій. - К., 1996.
3. Сковорода Г., Повне зібрання творів, у 2-х т.- К., 1973.
4. Філософія. Курс лекцій. Навчальний посібник. - К., 1995.
5. Яворський С. Философские произведения, в 2т.- К.: Наукова думка.,1993.

Українська філософія - це явище переважно внутрішнє у відношенні до української культури, тобто, що вона виражала, концентрувала, і виводила на рівень осмислення деякі важливі риси національного характеру та світосприйняття українців.

Філософія як особливий напрям з'явився в часи Київської Русі. XVI- на початку XVII ст., в Україні проявляються гуманістичні, реформаційні та просвітницькі тенденції і процеси, виникає професійна філософія, а згодом - вищий навчальний заклад - Києво-Могилянська академія. Найвідоміші професори філософії: І. Голятовський, І.Гізель, С. Яворський, Ф.Прокопович. Значне місце в XIX ст. займає університетська філософія. Представники: П.Юркевич, Н.Гоголь, Т.Г.Шевченко, І.Франко, Л.Українка, М.Драгоманов. В ХХ ст. працювали М.Грушевський, В.Винниченко, В.Вернадський, С.Єфремов, А.Кримський.

Сучасна філософія перемагає стереотипи мислення, догматизм, негативізм, політизованість, знаходиться на шляху до загальнолюдських цінностей.

Питання до самоперевірки:

1. Діалектика як теорія світобачення, її змістові наголоси.
2. Закони діалектики та їх роль у пізнанні.

ТЕМА № 11. Онтологія. Філософське розуміння світу. Проблема матерії в філософії.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Філософія: Підручник(За ред. Г.А.Зайченка та інш.)К,1995.
2. Петрушенко В.А. Філософія, Курс лекцій. К.2000.
3. Філософський словник(За ред. Шанкарука) К.,1988.

Перш за все слід усвідомити зміст проблеми буття. Останній проявляється принаймні в 3-х аспектах: у розумінні а)світу як вічно існуючого; б) буття світу як передумови його єдності і в) світу як реальності. При цьому з'ясовуємо зміст поняття «буття» як філософської категорії, яка дана для позначення всього, що існує. Слід пам'ятати, що категорія «буття» найбільш абстрактна і одна з найдавніших.

При розгляді матерії, висвітлюємо тлумачення матерії у філософських традиціях Платона, Аристотеля, неоплатонізму, Середньовічної філософією. Матерія не може існувати поза рухом, що рух внутрішньо притаманний їй. Розглядаємо основні форми існування матерії: простір і час.

Матеріальні об'єкти не можуть існувати не лише поза рухом але і простором і часом. Аналіз діалектичного зв'язку форм буття та матерії і її атрибутів дає можливість розібратися у складних проблемах суперечності розвитку сучасного світу, екологічної кризи, місця і ролі людини в цілісній єдності їх та їх проявах.

Щоб з'ясувати сутність свідомості слід розглянути підходи до поняття свідомості в історії філософії: гілозоїзму, вульгарного матеріалізму, ідеалізму. Треба зупинитися на альтернативних точках зору щодо свідомості: а) вона є ідеальна; вона - матеріальна. Слід засвоїти природні передумови і суспільно-історичні причини формування свідомості та її творчу активність.

Питання до самоперевірки:

1. Зміст та функції поняття буття в філософії.
2. Категоріальні визначення буття в історії філософії.

Тема № 12. Діалектика – всезагальна теорія розвитку і метод.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Петрушенко В.Л. Основи філософських знань, Львів 2007,с.162-192.
2. Філософія: Навчальний посібник. (За ред. І.Ф.Надольного, К.2001.)
3. Подольская С.А. Кредитно-модульний курс з філософії, к.-2006, с.301-350.

Спочатку уточнюємо розуміння діалектики та її історичні форми (стихійна, ідеалістична, матеріалістична). Потім з'ясовуємо діалектику як системне вчення про всезагальні зв'язки і розвиток (принципи, закони, категорії. Розкриваємо зміст поняття розвитку, відмінність і зв'язок його з рухом, регресивний і прогресивний розвиток. Слід уяснити дві тенденції концепції розуміння розвитку (метафізичну та діалектичну) та їх особливості прояву) характер дійсності, джерело руху, характер розвитку, спрямованість розвитку.

Важливе значення має розуміння альтернатив діалектики/ альтернативні діалектичні погляди/: метафізичний, догматичний, еkleктичний, софістика, релятивізм.

При завершенні вивчення цієї теми студенти оволодівають знанням таких категорій: концепція, діалектика, метафізика, розвиток, принцип, закон, регресивність, прогресивність, догматизм, еkleктика, релятивізм; софістика, кількість, якість, єдність протилежностей, боротьба протилежностей, протиріччя, види протиріч, заперечення, властивість, міра, стрибок.

Питання до самоперевірки:

1. Українська філософія як вираз особливостей національного характеру та світосприйняття українців.
2. Особливості розвитку філософської думки за часи Київської Русі.

ТЕМА № 13. Проблема пізнання та методологія наукового пізнання в філософії

ЛІТЕРАТУРА:

1. Андрос Е.И. Истина как проблема познания и мировоззрения.- К. 1984.
2. Ярошевич В.І. Людина в системі пізнання. - К., 1996.
3. Петрушенко В.Л., Філософія., Курс лекцій, навчальний посібник для студентів вищих закладів освіти III-IV рівнів акредитації. – К., 2007.

Починаючи вивчати тему необхідно з'ясувати сутність та структуру пізнавального процесу. Перш за все слід уявити суть пізнання та гносеології, їх взаємозв'язок, чітко знати предмет гносеології.

Гносеологія - це розділ філософії, що вивчає природу пізнання, умови та закономірність пізнавальної закономірності людини, відношення знання до реальності, умови достовірності та критерії істинності знання, тобто процес пізнання є предметом дослідження гносеології. Особливу увагу слід звернути на те, чому пізнання світу було актуальним і в часи Античності і в наші часи.

Пізнання світу визнають не тільки матеріалісти, але і більшість ідеалістів. Проте існує вчення, що заперечує можливість достовірного пізнання сутності дійсності. Саме це вчення дістало назву агностицизму. В ході вивчення матеріалу знайдіть представників цього напрямку, з'ясуйте причини виникнення та різновиди агностицизму.

В процесі пізнання світу людина взаємодіє з явищами дійсності. У гносеології це осмислюється з допомогою категорій „суб'єкт” та „об'єкт”. Вивчіть визначення суб'єкту та об'єкту пізнання з точки зору сучасної філософії, та їх взаємозв'язки.

Важливу увагу приділіть вивченню пізнання світу різними філософськими напрямками, розкрийте сутність чуттєвого та раціонального пізнання (їх специфіку), їх форми, з'ясуйте єдність чуттєвого та раціонального пізнання, сенсуалізму і раціоналізму.

Значення має вяснення, чому пізнання – це відображення та творчість. Зверніть увагу на те, що тривалий час матеріалістична філософія процес пізнання розглядала ізольовано від суспільно – політичної практики, тобто як пасивній, споглядальний процес, в якому об'єкт і суб'єкт незмінні. З'ясуйте основоположення, на яких ґрунтується сучасна наукова гносеологія. За підсумками вивчення теми студенти повинні знати зміст категорій: пізнання, гносеологія, теорія пізнання, наукове пізнання, логічне пізнання та його форми, сенсуалізм, раціоналізм, об'єкт, суб'єкт, чуттєве пізнання та його форми.

З метою всебічного вивчення особливостей науково-дослідницької діяльності пропонується розглянути основні принципи пізнання, вимоги до застосування певних методів на емпіричному та теоретичному рівнях а також переваги та обмеженості у конкретній проблемній ситуації що дає можливість охарактеризувати основні форми наукового пізнання, показати їх евристичні можливості: виробляти навички використання адекватного методологічного інструментарію для вирішення наукових завдань.

Питання до самоперевірки:

1. Поняття пізнання та його види.
2. Проблема істини у пізнанні.
 1. Поняття методу та його складових у сучасній філософській методології.
 4. Методи і форми наукового пізнання.

ТЕМА № 14. Основні засади філософського розуміння суспільства.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Подольська Є.А., Філіппова О.А. та ін.. Етнічність, релігія, нація міжкультурні комунікації .- Харків , 2003.
2. Філософія: навч. Посібник / Л.В. Губернський та інш. За ред. С.Ф.Надольного К. 1997.
3. Філософія . Курс лекцій. Петрушенко В.Л., Л. 2010.

Вивчаючи цю тему, потрібно виходити з того факту, що на відміну від природи в суспільстві діють істоти, які мають розум - люди. Цей фактор визначає особливість дії суспільних законів.

Потрібно звернути увагу на такі питання: чим відрізняється суспільство одне від одного? Чи є в них спільні риси? Яку роль в суспільствах: виконує економіка, політика, право та мораль, родина та особистість? Яке місце займають в історії суспільства рід, плем'я, община, народність, нація. Особливо значними і актуальними проблемами суспільного буття є такі: а) взаємодія суспільства з природою; б) особливості суспільства; в) як взаємодіють цивілізація з духовною культурою; г) чи є прогрес у розвитку суспільства і від чого він залежить?

Важливо розглянути протилежні ідеалістичні та матеріалістичні концепції про суспільне життя і після цього, уявити сучасний системний погляд на суспільство.

І суспільство і природа є дуже складними системами. Тому бажано визначити сутність найважливіших складових природи (географічної оболонки Крім того, природа і суспільство взаємодіють і ця взаємодія проходить в різних історичних формах. Слід визначити особливість географічного детермінізму та геополітики. Зверніть увагу на те, що особливою проблемою наприкінці ХХ початку ХХІ століття стає взаємодія природи і суспільства, яка дає надмірні за масштабами шкідливі наслідки в розвитку природи від матеріального виробництва, а також розвитку життя людей як живих істот

Питання до самоперевірки:

1. Соціальна філософія про актуальні проблеми сучасного вивчення суспільства.
2. Суспільство та природа: спільне, відмінне та проблеми взаємодії.

ТЕМА №15. Духовне життя суспільства. Наука як предмет філософського аналізу.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Максимов С.І. Особистість і суспільство, Харків 1993.
2. Скуратівський В.А. Етносоціальна культура як саморегульована система, К.1993.
3. Кульчицький О. Основи філософії і філософічних наук, Львів, 1995.
4. Петрушенко В.Л. Епістемологія як філософська теорія знань, Львів, 2000.

Будь-яка істинна філософія є духовною квінтесенцією свого часу. Суперечливий процес розвитку суспільства, суспільних відносин, зростання ролі суб'єктів цих відносин, людини, особистості зумовлює необхідність пошуку оптимальних шляхів функціонування, збагачення духовного життя суспільства. Особливо важливого значення цих питань набуває у наш час. Вивчаючи тему студенти повинні зрозуміти сутність духовного життя суспільства. Духовне життя суспільства - це надзвичайно широке поняття, що включає в себе багатогранні процеси, явища, пов'язані з духовною сферою життєдіяльності людей; сукупність ідей; поглядів, почуттів, уявлень людей, процес їх виробництва, розповсюдження, перетворення суспільних, індивідуальних ідей у внутрішній світ людини. Духовне життя суспільства охоплює світ ідеального (сукупність ідей, поглядів, гіпотез, теорій) разом з його носіями - соціальними суб'єктами - індивідами, народами, етносами. В цьому зв'язку доречно говорити про особисте духовне життя окремої людини, її індивідуальний духовний світ, духовне життя того чи іншого соціального суб'єкта - народу, етносу, чи про духовне життя суспільства в цілому.

Основу духовного життя становить духовний світ людини - її духовні цінності, світоглядні орієнтації. Разом з тим, духовний світ окремої людини, індивідуальності неможливі поза духовним життям суспільства. Тому духовне життя - це завжди діалектична єдність індивідуального і суспільного, яке функціонує як індивідуально-суспільне. Слід вивчити багатогранність духовного життя суспільства яке включає в себе такі складові, як: духовне виробництво, суспільна свідомість і духовна культура.

Суспільна свідомість є сукупність ідеальних форм (понять, суджень, поглядів, почуттів, ідей, уявлень, теорій) які охоплюють і відтворюють суспільне буття, що вироблені людством у процесі освоєння природи і соціальної історії. Суспільна свідомість, таким чином, не тільки відображає суспільне буття, а й творить його, здійснюючи випереджаючу, прогностичну функцію щодо суспільного буття. Тому важливим є розуміння того, що випереджаюча роль суспільної свідомості саме і проявляється в її соціальній

активності. Вона пов'язана головним чином з науково-теоретичним рівнем відображення дійсності, глибоким усвідомленням суб'єктом своєї відповідальності за прогрес суспільства. В ході вивчення матеріалу студентам рекомендується звернути увагу на такі питання, як: сутність буденної та теоретичної свідомості; зміст суспільної психології й ідеології, форм суспільної свідомості; особливості духовної культури суспільства.

Важливе значення у вивченні теми займають питання науки.

Зростання ролі науки в суспільстві, її соціального престижу ставить високі вимоги до знань про науку. З сучасних умов ці вимоги стрімко зростають, стимулюючи поглиблення досліджень сфери науки в більш повному обсязі, в єдності всіх її сторін. Такий аналіз науки передбачає звернення до її виникнення і розвитку. Тому починаючи вивчати матеріал лекції студентам слід звернути увагу на передісторію науки, генезис науки

Становлення науки пов'язане з таким ступенем розвитку людського суспільства, коли був нагромаджений певний мінімум наукових знань і здійснювалась передача їх у різних видах практичної діяльності. Тому зверніть увагу як розглядалось це питання у Стародавньому Єгипті, Месопотамії, Стародавній Греції, Середньовіччі, Нового часу. У цьому плані слід уявити, що лише у XVIII столітті завершився процес відокремлення від єдиного наукового знання таких важливих галузей природничих наук, як фізика, хімія, математика, біологія та інші. Більш чітко почав визначатися і предмет філософії.

На межі XVIII і XIX століть під впливом Французької буржуазної революції зародилася нова концепція, яка нерозривно пов'язала прогрес науки з суспільним прогресом. Родоначальником цієї концепції став французький просвітитель, філософ та політичний діяч буржуазної революції Ж.А.Кондорсе. Розглядаючи науку як діяльність з вироблення знань, можна виявити критерій її періодизації, що покликана виражати функції цього виробництва, причому функції соціально орієнтовані. Тому зверніть увагу на те, з якою соціальною метою продукуються наукові знання? Чи покликані вони брати участь у технологічному перетворенні природи чи у "виробництві самої людини", в розвитку її духовного світу? Обидва ці види виробництва сприяють взаємному прогресові; наукові знання використовуються по різному в різні Історичні епохи розвитку суспільства. Розглядаючи такі питання, необхідно визначити основну цільову орієнтацію науки в суспільстві, оскільки лише вона може служити справжнім критерієм її періодизації.

Питання до самоперевірки:

1. Ціннісні аспекти людського буття.
2. Суспільна свідомість, діяльність і творчість.
3. Поняття науки та її суттєві ознаки.
4. Загальна класифікація наук.

Методичні поради студентам по підготовці до семінарських занять.

Семінарське заняття №1

Тема: Філософія як універсальний тип знань та її основні етапи історичного розвитку. Проблеми людини, свідомості в філософії та сучасному природознавстві. Філософська думка в Україні.

Мета та завдання студентам, вміти розрізняти світоглядні та інші види знання, оцінювати світоглядну цінність філософських ідей на різних етапах розвитку, пояснювати історичні особливості проявів українських філософських пошуків в залежності від суспільно-історичного та культурно освітнього процесу розвитку людства.

Основні поняття та категорії: Світогляд, світовідношення, світорозуміння, функція, абсолютна ідея, метафізика, деїзм, дуалізм, конфуціанство, натурфілософія, субстанція, схоластика, теоцентризм.

Навчальні питання:

1. Основні проблеми які вивчає філософія. Суть основного питання філософії.
2. Історичні філософські системи світу.
3. Сучасна зарубіжна філософія: особливості та основні напрямки її розвитку.
4. Проблеми людини, свідомості в філософії.
5. Еволюційний шлях філософської думки в Україні.

Проблемно-пошукові питання:

1. Які джерела та особливості філософського знання ?
2. У чому полягає сутність наукової картини світу?
3. Що є основою визначення історичних етапів розвитку філософії?
4. Обґрунтуйте принципову різницю між ідеалізмом та матеріалізмом?
5. Аристотель писав: "Перша філософія має своїм предметом пізнання причини справжнього, оскільки воно справжнє." У чому, згідно з Аристотелем , полягає відмінність філософії від інших наук?
6. З яких причин однією з головних проблем філософії ХХ ст. стала проблема відчуженої від суспільства людини?
7. Чи є екзистенціальна філософія гуманістичною ?

Тестові завдання з перевірки засвоєння матеріалу семінарського заняття:

1. Які етапи розвитку філософії та її напрямків знайшли своє відображення у таких судженнях:
а) філософія - це епоха, схоплена в думці (Г.Гегель); б) предметом філософії є логічний аналіз мови науки (Л. Вітгенштейн); в) головне питання філософії - це питання про життя, чи варте воно того, щоб бути прожитим (А.Камю).
2. Назвіть філософські напрямки, що відповідають таким судженням:
а) філософія - це вчення про світ у цілому; б) філософія - вчення про те, як жити; в) філософія - це максимальне узагальнене знання.
3. Система поглядів на світ та на місце людини в ньому, на відношення людини до світу й до самого себе це:
а) міфологія; б) релігія; в) світогляд; г) філософія; д) соціологія.
4. Якими напрямками представлена сучасна соціальна філософія:
а) релігійно-філософське; б) томізм; в) неофрейдизм; г) утопізм; д) технократизм.
5. Філософія затвердження пріоритету особи та її ціннісних орієнтирів це:
а) прагматизм; б) неотомізм; в) персоналізм; г) сцієнтизм; д) позитивізм.

Література обов'язкова:

1. Філософія . Курс лекцій: Навчальний посібник.-К. 1995.-576с.
2. Філософія. Підручник / За загальною ред. Горлача М.І., Кременя В.Г., Рибачка В.К., - Харків: Консум , 2000, с 3-154.
3. Петрушенко В.Л. Філософія: курс лекцій. Навчальний посібник для студентів вищих закладів освіти III-IV рівнів акредитації. К., 2000 , 554с.
4. Філософія: Навчальний посібник /Л.В.Губернський, І.Ф. Надольний, В.П. Андрущенко та інш. - К., 2001, 457с.
5. Подольська Є.А. Кредитно-модульний курс з філософії, Київ-2006.

Додаткова:

1. Аристотель. Метафізика // Соч.: В 4-х т.-М.,1976.Т.1. с.63-94.
2. Арцыжевский Р.А. Мирозрение: сущность, специфика, развитие,-Львов.- 1986.-497 с.
3. Богомолов А.С. Античная философия,- М.,1985, с. 3-335.
4. Гулыга А.В. Немецкая класическая философия - М., 1986.-с.5-343.
5. Майоров Г.Г. Формирование средневековой философии.-М., 1979,-с.6-248.
6. Зарубіжна філософія ХХ століття.- К., 1993, 2с.

7. Заіченко Г. Доля філософії та культури наприкінці ХХ ст. – Філософ. та соціол. думка.- 1994, № 12, с.89-98.
8. Горський В.С. Історія української філософії. Курс лекцій. - К., 1996, 288 с.
9. Сковорода Г. Повне зібрання творів у 2-х томах К, 1993.
10. Українка Леся. Твори у 2-х томах К., 1986,т.1, с. 16-115; т.2, с.42-228.
11. Філософський словник. – 2-ге вид. / За ред. В.І. Шинкарука. – К., 1988.

Семінарське заняття № 2

**Тема: Проблеми онтології, діалектики та гносеології в філософії.
Філософія суспільства та його духовне життя.
Наука як предмет філософського аналізу.**

Мета та завдання студентам вміти: використовувати у конкретних випадках основні ознаки наукового та філософського визнання реального, того що існує, аналізувати переваги та недоліки конкретно-наукового та філософського тлумачення буття, використовувати вихідні складові теорії діалектики: принципи, закони, категорії, пояснювати процесуальний характер пізнання в його основних формах і рівнях а також проблеми суспільства, його духовного життя, проблеми науки та її роль у сучасному світі. Виділяти спільне та відмінне у природних та соціальних процесах; аналізувати реальні процеси суспільного життя; співвідносити поняття особистості із іншими поняттями, що характеризують людину, застосувати основні виміри людської особистості для пояснень певних ситуацій життя, пояснювати проблеми національного відродження та культури сучасної України.

Основні поняття та категорії: діалектика, абсолютна істина, гносеологія, дедукція, догматизм, інтуїція, категорія, кількість, можливість, наслідок, одиничне, причина, протилежність, практика, буття, софістика, суспільство, наука, громадянське суспільство, історичний процес, людство, соціальна спільнота, природа, суспільно-економічна формація, цивілізація, форми суспільної свідомості, аксіологія, індивід, менталітет, особистість, свобода, соціальна роль.

Навчальні питання:

1. Філософський зміст проблеми буття і матерії.
2. Основні закони діалектики та їх характеристика.
3. Пізнання як вид духовної діяльності і феномен культури.
4. Філософський аналіз суспільства. Суспільство і природа.
5. Основні концепції соціальної філософії. Матеріалістичне та ідеалістичне розуміння історії.
6. Сутність духовного життя суспільства.
7. Наука як предмет філософського аналізу.

Проблемно-пошукові питання:

1. Що вивчає гносеологія і як формується її основне питання?
2. У чому полягають універсальні зв'язки буття та категорії діалектики?
3. Як ви розумієте твердження Гегеля про те, що діалектика є осягнення протиріч у їх єдність?
4. Розкрийте філософське поняття закону. Наведіть приклади різних видів законів.
5. Чим обумовлена вимога конкретності істини і в чому полягає її суть?
6. У чому полягає діалектичний взаємозв'язок логіки та інтуїції, пояснення та розуміння в процесі пізнання ?
7. Назвіть основні сфери суспільного життя, охарактеризуйте їх, покажіть взаємозв'язок то взаємообумовленість.
8. У чому полягає специфіка законів розвитку суспільства порівняло з законами розвитку природи ?
9. Якими чинниками обумовлюється специфіка національних відносин?
10. Чому проблема сенсу життя є однією з “вічних у філософії”?

Тестові завдання з перевірки засвоєння матеріалу семінарського заняття:

1. Виділити основні форми буття:
 - а) буття речей і процесів; б) буття духовного; в) буття людини; г) буття соціального; д) буття природного; е) буття в собі.
2. Які з визначень матерії є філософськими:
 - а) матерія - це все те, що має масу та енергію; б) матерія - це все те, що складається з атомів; в) матерія - це речовина, вакуум; г) матерія - це категорія для позначення об'єктивної реальності.
3. Вчення в гносеології, що визначає єдиним джерелом пізнання відчуття
 - а) емпіризм; б) сенсуалізм; в) марксизм; г) реалізм; д) номіналізм.
4. Що таке гносеологія:
 - а) вчення про пізнання; б) вчення про буття; в) історія пізнання; г) вчення про інтелект; д) спосіб сприяння дійсності.
5. Провідна філософська характеристика наявного існування, про яке можна тільки сказати, що воно – це: а) душа; б) буття; в) ідея; г) матерія; д) космос.
6. Виберіть серед наведених суджень правильне:
 - а) практика – це чуття сприяння світу; б) практика – логічне обґрунтування думок; в) практика – лише виробнича діяльність; г) практика – діяльність людини, спрямована на перетворення природи і суспільства; д) практика – власний досвід людини.
7. Яке з цих понять не відноситься до суспільно-економічної формації: а) рабовласництво; б) капіталізм; в) утопізм; г) феодалізм; д) соціалізм.
8. Яка з цих екологічних проблем є світовою:
 - а) знищення лісів; б) глобальне потепління; в) Чорнобильська катастрофа; г) руйнування озонового шару Землі; д) зростання населення.
9. Соціально-філософське знання перш за все спрямоване на:

- а) національні інтереси; б) класові інтереси; а) інтереси, щастя і добробут людини; г) інтереси всього суспільства; д) проблеми соціальних груп.
10. Хто автор матеріалістичного розуміння історії:
а) Г. Гегель; б) К. Маркс; в) Ж.Ж. Руссо; г) М. Вебер; д) Платон.
11. Що є основними ознаками людини, як суб'єкта соціальної дії:
а) свідомість; б) діяльність; в) творчість; г) вміння прогнозувати можливі наслідки; д) свобода.

Література обов'язкова:

1. Філософія. Підручник. За загальною ред. Горлача М.І., Кременя В.Г., Рибачка В.К.- Харків: 2000, 672 с.
2. Петрушенко В.Л. Філософія: Курс лекцій. Навчальний посібник.-К., 2000. 544 с.
3. Філософія: Навчальний посібник. За ред. І.Ф. Надольного,- К., 2001.457 с.
4. Філософський словник, 2-ге вид. За ред. В.І. Шинкарука.- К., 1988.
5. Спиркин А.Г. Основы философии,- М., 1988, гл.4 § 8-10, гл.5, § 1, 2, 5.
6. Філософія. Курс лекцій. Навчальний посібник, за ред. І.В. Бичка /.-К., Либідь, 1993, с. 288-317

Література додаткова:

1. Кутирев В.Т. Людина і світ: три парадигми взаємодії. Філософ. і соціолог. думка.-1991. №7.
2. Дельгадо Х. Мозг и сознание, - М. ,1991.-с.33-42.
3. Лой А.М. Проблема свідомості: історичність досвіду. Філософ. і соціолог. думка,- 1992.- № 7.
4. Проблема сознания в современной западной философии.- М.,1989.
5. Алексеев П.В., Панин А.В. Теория познания и диалектика.-М. ,1991.
6. Лекторский В.А. Объект, субъект, познания,- М., 1980.
7. Ярошовець В.І. Людина в системі пізнання К.,1996.

Організація контролю знань та вмінь самостійної роботи студентів

Контролюючими заходами під час вивчення студентами навчальної дисципліни є:

У міжсесійний період:

- вивчення теоретичного матеріалу змістовних модулів у вигляді складання конспекту лекцій;
- виконання міжсесійної контрольної роботи та її представлення для перевірки і оцінки викладачем до початку заліково-екзаменаційної сесії.

Під час заліково-екзаменаційної сесії:

- усне опитування на двох (2-х) семінарських заняттях за планами які в себе включають теоретичні питання 2-х змістовних лекційних модулів;

- виконання однієї аудиторної контрольної роботи у вигляді тестових завдань.
- складання іспиту з навчальної дисципліни.

Підсумковий контроль з дисципліни «Філософія» здійснюється на основі підрахунку накопиченої (інтегральної) суми балів, яку отримав студент за підсумками поточного контролю та контролюючих заходів на 3-му курсі навчання під час заліково-екзаменаційної сесії.

Підсумковий семестровий контроль передбачає дві форми оцінювання успішності засвоєння студентом навчального матеріалу дисципліни:

- кількісна оцінка (бал успішності);
- якісна оцінка.

Кількісна оцінка (бал успішності) – це відсоток, який становить, інтегральна сума балів, отриманих студентом на контролюючих заходах, по відношенню до максимально можливої суми балів, що встановлена робочою програмою дисципліни.

Якісна оцінка – це оцінка, яка виставляється на підставі кількісної оцінки (бал успішності). На цей час в університеті по навчальній дисципліні «Філософія» використовується чотирьохбальна шкала якісних оцінок: відмінно, добре, задовільно, незадовільно.

Семестровий іспит – це письмова форма підсумкового контролюючого заходу, який проводиться в період заліково-екзаменаційної сесії. Під час іспиту перевіряється засвоєння студентом теоретичного та практичного матеріалу (знань, вмінь та навичок, що зазначені у програмі дисципліни). Оцінка успішності виконання студентом цього заходу здійснюється у формі кількісної оцінки (бал успішності), тобто відсотку, який становить загальна сума балів, отриманих студентом за виконання завдань (запитань) екзаменаційного білету по відношенню до максимально можливої суми балів за цими завданнями (питаннями).

Студент вважається допущеним до підсумкового семестрового контролю (ПСК) з дисципліни «Філософія», якщо він виконав усі види робіт поточного контролю, які передбачені робочою навчальною програмою дисципліни, і набрав за накопичувальною системою суму балів не менше 50% від максимально можливої за дисципліною та своєчасно виконав і представив для перевірки і оцінки міжсесійну контрольну роботу.

Оцінка семестрового контролю здійснюється під час іспиту за допомогою екзаменаційних білетів, які містять теоретичні питання з усіх змістовних модулів. Екзаменаційні білети складені у вигляді тестових завдань. Кожна правильна відповідь на питання екзаменаційного білету

питання оцінюється у 5 балів. Максимальна сума балів, яку студент може отримати за складання іспиту становить 100 балів.

Іспит проводиться тільки у письмовій формі. Іспит проводиться викладачем, який визначається відповідним наказом по університету до початку заліково-екзаменаційної сесії. На написання відповідей на питання екзаменаційного білету відводиться до 80 (90) хвилин.

Накопичена підсумкова оцінка з навчальної дисципліни «Філософія» розраховується як:

$$ПО = 0,5 \text{ ОПК} + 0,5 (\text{ОЗЕ} + \text{ОМ})$$

ПО – підсумкова оцінка;

ОПК – кількісна оцінка (у відсотках від максимально можливої) заходу підсумкового контролю;

ОЗЕ – кількісна оцінка (у відсотках від максимально можливої) заходу контролю самостійної роботи студента під час проведення аудиторних занять;

ОМ - кількісна оцінка (у відсотках від максимально можливої) заходу контролю самостійної роботи студента у міжсесійний період;

4.1. Базові нормативні знання, які забезпечують задовільну оцінку при підсумковому контролі, є такими:

1. Роль філософії в індивідуальному розвитку людини.
2. Загальні риси та провідні школи Античної філософії.
3. Становище філософії в епоху Середньовіччя.
4. Філософські ідеї пізнього Відродження.
5. Соціальні ідеї у філософії Нового часу.
6. Розвиток ідей в Німецькій класичній філософії.
7. Основні напрями розвитку філософії ХХ ст.
8. Філософська думка в Україні.
9. Значення проблеми буття та матерії для філософії.
10. Принципи, закони та категорії діалектики.
11. Філософія суспільства та економіки
12. Філософія моралі, релігії і культури.
13. Поняття людини та особистості.
14. Суспільна свідомість та її основні форми.
15. Наука як діяльність з вироблення знань.
16. Філософія цивілізації.

ОРГАНІЗАЦІЯ ВИКОНАННЯ МІЖСЕСІЙНОЇ КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ

Контрольна робота є основним поточним засобом перевірки діяльності студента з практичної частини у міжсесійний період.

Контрольна робота виконується студентом у міжсесійний період і повинна бути представлена для перевірки та оцінювання викладачем кафедри перед початком заліково-екзаменаційної сесії. Контрольна робота повинна відповідати вимогам ДСТУ.

Контрольна робота обирається студентом у відповідності № (номеру) залікової книжки, де 2-і останні цифри є головними для обрання контрольної роботи.

Передостання цифра означає номер (№) варіанта контрольної роботи, а остання цифра означає номер (№) завдання контрольної роботи. Контрольна робота виконується у рукописному варіанті у звичайному учнівському зошиті, у кількості не менше 25 сторінок (як виняток контрольна робота може бути представлена у комп'ютерному варіанті). Після надання відповіді на кожне питання завдання вказується література, яка була використана.

Всього в контрольній роботі 2(два) питання, які відповідають кількості змістовних модулів з практичної частини дисципліни «Філософія». Контрольна робота оцінюється у 50 балів.

Кожне питання завдання контрольної роботи оцінюється викладачем кількісно в залежності від його складності. Так кожне питання завдання контрольної роботи з навчальної дисципліни «Філософія» оцінюється:

- перше питання – 30 балів;
- друге питання – 20 балів.

Уся контрольна робота оцінюється за наступною шкалою:

- ✓ 90-100% від максимально можливої кількості балів – бездоганна вичерпна відповідь на всі питання, оформлення контрольної роботи згідно ДСТУ, контрольна робота здана у встановлені терміни (відмінно);
- ✓ 75-89% надані відповіді на всі питання є правильними, але не повними (добре);
- ✓ 60-74% надані відповіді на 2/3 завдань є правильними, але не є повними (задовільно);
- ✓ <60% надані відповіді лише 1/3 завдань, або відповіді на поставлені питання є помилковими, не оформлення контрольної роботи згідно ДСТУ (незадовільно).

Зарахування міжсесійної контрольної роботи з навчальної дисципліни «Філософія» здійснюється тільки у відповідності вимог модульно-накопичувальної системи навчання на заочному факультеті та шкали оцінювання за системою ЄКТАС.

Студенти, які виконали контрольну роботу та отримали за результатами перевірки не менше ніж 60% мають допуск до іспиту з дисципліни «Філософія».

Студенти, які не отримали за контрольну роботу мінімальної кількості балів (>60%) повинні виконати інший варіант контрольної роботи або виправити помилки попереднього варіанту та отримати відповідну кількість балів для допуску до іспиту з дисципліни «Філософія».

Варіанти міжсесійної контрольної роботи:

ВАРІАНТ № 0

Завдання № 0

1. Світогляд як духовно-практичний феномен.
2. Поняття соціального у філософії. Соціум як історичний процес.

Завдання № 1

1. Філософія: її предмет та функції.
2. Філософський зміст категорії буття.

Завдання № 2

1. Роль філософії у житті суспільства.
2. Філософія свідомості.

Завдання № 3

1. Філософія Стародавньої Індії.
2. Найважливіші характеристики складових географічної оболонки землі.

Завдання № 4

1. Філософія Стародавнього Китаю.
2. Філософія моралі.

Завдання N 5

1. Філософія стародавніх Греції і Риму.
2. Філософія економіки.

Завдання № 6

1. Середньовічна філософія.
2. Екологія та екологічні проблеми в Україні.

Завдання № 7

1. Філософія епохи Відродження.
2. Філософія цивілізації.

Завдання № 8

1. Філософія Нового часу.
2. Якісний стан населення, як найважливіша характеристика демографічної системи суспільства.

Завдання № 9

1. Проблема субстанції у філософії ХУІІІ ст.
2. Закон взаємного переходу кількісних змін у якісні та його характеристика.

Завдання № 10

1. Філософія просвітництва ХУІІІ ст.

2. Історичні типи відтворення населення. Закон Мальтуса.
- 3.

ВАРІАНТ №1

Завдання № 0

1. Німецька класична філософія.
2. Філософія історії: предмет і напрямки.

Завдання № 1

1. Марксистська філософія.
2. Принципи діалектики та їх характеристика.

Завдання № 2

1. Некласична філософія кінця XIX – початку XX ст.
2. Категорії діалектики та їх характеристика.

Завдання № 3

1. Психологія і психоаналіз і неопсихоаналіз.
2. Цивілізація: історія поняття.

Завдання № 4

1. Екзистенціальна філософія та її різновиди.
2. Альтернативи діалектики та їх характеристика.

Завдання № 5

1. Еволюція релігійної філософії XX ст.
2. Проблема пізнання у філософії.

Завдання № 6

1. Проблема знання, мови і розуміння у філософії XX ст.
2. Філософія суспільства.

Завдання № 7

1. Філософія давніх слов'ян.
2. Поняття практика, праця у філософії.

Завдання № 8

1. Філософія періоду Відродження.
2. Форми і рівні практичної діяльності.

Завдання № 9

1. Філософія у Києво-Могилянській академії.
2. Гуманістичний зміст практики.

Завдання № 10

1. Філософія Григорія Сковороди.

2. Філософія культури.

ВАРІАНТ №2

Завдання № 0

1. Філософські ідеї Тараса Шевченка.
2. Людина, індивід, особистість у філософії.

Завдання № 1

1. Філософія України другої половини ХІХ – початку ХХ ст.
2. Методологія наукового пізнання.

Завдання № 2

1. Філософія Стародавнього Китаю.
2. Людина, індивід, особистість у філософії.

Завдання № 3

1. Філософія просвітництва ХУІІІ ст.
2. Потреби як рушійна сила розвитку суспільства та людини.

Завдання № 4

1. Світогляд як духовно-практичний феномен.
2. Специфіка, рівні, форми і методи наукового пізнання.

Завдання № 5

1. Філософія Нового часу.
2. Методологія наукового пізнання.

Завдання № 6

1. Проблема субстанції у філософії ХУІІІ ст.
2. Філософія свідомості.

Завдання № 7

1. Філософія Стародавньої Індії.
2. Філософський зміст категорії буття.

Завдання № 8

1. Німецька класична філософія.
2. Філософська антропологія. Філософія людини.

Завдання № 9

1. Філософія епохи Відродження.
2. Географічне середовище як одне із найважливіших понять соціальної філософії.

Завдання № 10

1. Марксистська філософія.

2. Екологія та екологічні проблеми в Україні.

ВАРІАНТ №3

Завдання № 0

1. Філософія та її предмет і функції.
2. Діалектика – всезагальна теорія розвитку і метод.

Завдання № 1

1. Некласична філософія кінця ХІХ – початку ХХ ст.
2. Визначальна роль соціальності у виникненні свідомості.

Завдання № 2

1. Структура свідомості та її основні рівні.
2. Сім'я, як один із найважливіших напрямків сучасної демографічної політики.

Завдання № 3

1. Поняття закону в філософії.
2. Історичні типи відтворення населення. Закон Мальтуса.

Завдання № 4

1. Закон взаємного переходу кількісних змін у якісні та його характеристика.
2. Філософія економіки.

Завдання № 5

1. Онтологія. Філософське розуміння світу.
2. Філософія моралі.

Завдання № 6

1. Філософія давніх слов'ян.
2. Суспільно-економічна формація та її суть.

Завдання № 7

1. Філософія у Києво-Могилянській академії.
2. Цивілізація: історія поняття.

Завдання № 8

1. Середньовічна філософія.
2. Категорії діалектики та їх характеристика.

Завдання № 9

1. Філософія Григорія Сковороди.
2. Філософія цивілізації.

Завдання № 10

1. Філософські ідеї Тараса Шевченка.

2. Альтернативи діалектики та їх характеристика.

ВАРІАНТ №4

Завдання № 0

1. Філософія України другої половини XIX – початку XX ст..
2. Проблема пізнання у філософії.

Завдання № 1

1. Філософія періоду Відродження.
2. Філософія суспільства.

Завдання № 2

1. Філософія стародавніх Греції і Риму.
2. Поняття практика, праця у філософії.

Завдання № 3

1. Роль філософії у житті суспільства.
2. Форми і рівні практичної діяльності.

Завдання № 4

1. Філософія Стародавньої Індії.
2. Потреби як рушійна сила розвитку суспільства та людини.

Завдання № 5

1. Проблема субстанції у філософії ХУІІ ст.
2. Людина, індивід, особистість у філософії.

Завдання № 6

1. Світогляд як духовно-практичний феномен.
2. Функції практики та їх характеристика.

Завдання № 7

1. Філософія Нового часу.
2. Поняття соціального у філософії. Соціум як історичний процес.

Завдання № 8

1. Філософія просвітництва ХУІІІ ст.
2. Суспільство як система і життєдіяльність людини.

Завдання № 9

1. Німецька класична філософія.
2. Методологія наукового пізнання.

Завдання № 10

1. Марксистська філософія.
2. Найважливіші характеристики складових географічної оболонки землі.

ВАРІАНТ №5

Завдання № 0

1. Некласична філософія кінця ХІХ – початку ХХ ст.
2. Екологія та екологічні проблеми в Україні

Завдання № 1

1. Екзистенціальна філософія та її різновиди.
2. Виникнення і природа свідомості.

Завдання № 2

1. Філософія епохи Відродження.
2. Географічне середовище як одне із найважливіших понять соціальної Філософії.

Завдання № 3

1. З історії становлення психічного відображення.
2. Історичні типи відтворення населення. Закон Мальтуса та його характеристика.

Завдання № 4

1. Визначальна роль соціальності у виникненні свідомості.
2. Народонаселення – передумова та суб'єкт історичного процесу.

Завдання № 5

1. Філософія давніх слов'ян.
2. Історичні типи відтворення населення. Закон Мальтуса.

Завдання № 6

1. Філософія періоду Відродження.
2. Поняття закону у філософії.

Завдання № 7

1. Філософія та її предмет і функції.
2. Закон взаємного переходу кількісних змін у якісні та його характеристика.

Завдання № 8

1. Середньовічна філософія та її суть.
2. Філософія історії: предмет і напрямки.

Завдання № 9

1. Філософія Григорія Сковороди.
2. Суспільно-економічна формація.

Завдання № 10

1. Філософські ідеї Тараса Шевченка.

2. Принципи діалектики та їх характеристика.

ВАРІАНТ №6

Завдання № 0

1. Роль філософії у житті суспільства.
2. Цивілізація: історія поняття.

Завдання № 1

1. Філософія у Києво-Могилянській академії.
2. Філософія культури.

Завдання № 2

1. Філософія стародавніх Греції та Риму.
2. Альтернативи діалектики та їх характеристика.

Завдання № 3

1. Філософія України другої половини ХІХ – початку ХХ ст.
2. Єдність чуттєвого і раціонального, логіки та інтуїції у пізнанні.

Завдання № 4

1. Філософські погляди мислителя античності: Сократа.
2. Проблема пізнання у філософії.

Завдання № 5

1. Філософія Стародавнього Китаю.
2. Поняття практика, праця у філософії.

Завдання № 6

1. Філософія епохи Відродження.
2. Філософія релігії.

Завдання № 7

1. Філософія просвітництва ХУІІІ ст.
2. Форми і рівні практичної діяльності.

Завдання № 8

1. Психологія і психоаналіз.
2. Людина, індивід, особистість у філософії.

Завдання № 9

1. Філософські погляди мислителя античності Аристотеля.
2. Історичні типи відтворення населення. Закон Мальтуса.

Завдання № 10

1. Філософія та її предмет і функції.

2. Поняття соціального у філософії. Соціум як історичний процес.

ВАРІАНТ №7

Завдання № 0

1. Філософські погляди мислителя античності Демокріта.
2. Суспільство як система і життєдіяльність людини.

Завдання № 1

1. Еволюція релігійної філософії ХХ ст.
2. Діяльність як спосіб існування соціального.

Завдання № 2

1. Філософія Стародавньої Індії.
2. Найважливіші складові географічної оболонки землі та їх характеристика.

Завдання № 3

1. Філософські погляди мислителя античності Платона.
2. Філософія культури.

Завдання № 4

1. Філософія періоду Відродження.
2. Закон Мальтуса та його значення для сучасності.

Завдання № 5

1. Філософські погляди мислителя античності Епікура.
2. Філософія економіки.

Завдання № 6

1. Роль філософії у житті суспільства.
2. Якісний стан населення як найважливіша характеристика демографічної системи суспільства.

Завдання № 7

1. Проблема субстанції у філософії ХУІІ ст.
2. Екологія та екологічні проблеми в Україні

Завдання № 8

1. Середньовічна філософія.
2. Філософія суспільства.

Завдання № 9

1. Світогляд як духовно-практичний феномен.
2. Філософія історії: предмет і напрямки.

Завдання № 10

1. Філософія Нового часу.

2. Сім'я як один із найважливіших напрямків сучасної демографічної політики.

ВАРІАНТ №8

Завдання № 0

1. Некласична філософія кінця XIX – початку XX ст.
2. Суспільно-економічна формація.

Завдання № 1

1. Філософія Стародавнього Китаю.
2. Філософія свідомості.

Завдання № 2

1. Філософія України другої половини XIX – початку XX ст.
2. Принципи діалектики та їх характеристика.

Завдання № 3

1. Філософія стародавніх Греції і Риму.
2. Категорії діалектики та їх характеристика.

Завдання № 4

1. Філософія Григорія Сковороди.
2. Цивілізація: історія поняття.

Завдання № 5

1. Філософські ідеї Т.Г. Шевченка.
2. Філософське розуміння світу. Проблема матерії в філософії.

Завдання № 6

1. Філософія давніх слов'ян.
2. Альтернативи діалектики та їх характеристика.

Завдання № 7

1. Марксистська філософія та її суть.
2. Проблема пізнання у філософії.

Завдання № 8

1. Німецька класична філософія.
2. Єдність чуттєвого і раціонального, логіки та інтуїції у пізнанні.

Завдання № 9

1. Екзистенціальна філософія та її різновиди.
2. Проблема пізнання у філософії.

Завдання № 10

1. Філософія епохи Відродження.
2. Форми і рівні практичної діяльності.

ВАРІАНТ №9

Завдання № 0

1. Некласична філософія кінця ХІХ – початку ХХ ст..
2. Поняття практика, праця у філософії.

Завдання № 1

1. Роль філософії у житті суспільства.
2. Філософія моралі.

Завдання № 2

1. Філософія просвітництва ХУІІІ ст.
2. Поняття соціального у філософії. Соціум як історичний процес.

Завдання № 3

1. Проблема знання, мови і розуміння у філософії ХХ ст.
2. Специфіка, рівні, форми і методи наукового пізнання.

Завдання № 4

1. Філософія та її предмет і функції.
2. Діяльність як спосіб існування соціального.

Завдання № 5

1. Філософія давніх слов'ян.
2. Філософський зміст категорії буття.

Завдання № 6

1. Філософія Стародавньої Індії.
2. Найважливіші складові географічної оболонки землі та їх характеристика.

Завдання № 7

1. Світогляд як духовно-практичний феномен.
2. Сім'я як один із найважливіших напрямків сучасної демографічної політики.

Завдання № 8

1. Філософія періоду Відродження.
2. Філософія цивілізації.

Завдання № 9

1. Середньовічна філософія.
2. Якісний стан населення як найважливіша характеристика демографічної системи суспільства.

Завдання № 10

1. Філософія в Києво-Могилянській академії.

2. Філософія культури.